

Arkadiusz Bereza

(Maria Curie-Skłodowska University, Poland)

<https://orcid.org/0000-0002-3964-9179>

e-mail: arkadiusz.bereza@mail.umcs.pl

Absolwenci uczelni lubelskich na stanowiskach sędziów Sądu Najwyższego w okresie Polski Ludowej

*Graduates from Higher Education Institutions of Lublin Who Held the Positions
of Supreme Court Judges in the Period of the Polish People's Republic*

ABSTRACT

The article presents graduates from Lublin higher education institutions who, in the course of their legal professional careers, assumed Supreme Court judge positions in the period of the Polish People's Republic. The chronological framework of the study covers the period from the Supreme Court resuming operation in 1945 until the end of the last, sixth term of the Supreme Court in 1990, although nominations of KUL (Catholic University of Lublin) and UMCS (Maria Curie-Skłodowska University) graduates as „regular” judges of the Supreme Court concern the very period of the Polish People's Republic. The extension of temporal scope has resulted in presenting the profiles of two judges,

PUBLICATION INFO			
			e-ISSN: 2449-8467 ISSN: 2082-6060
THE AUTHOR'S ADDRESS: Arkadiusz Bereza, the Department of IT Law and Legal Professions of the Faculty of Law and Administration of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, 5 Maria Curie-Skłodowska Square, Lublin 20-031, Poland			
SOURCE OF FUNDING: Statutory Research of the Department of IT Law and Legal Professions of the Faculty of Law and Administration of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin			
SUBMITTED: 2023.10.18	ACCEPTED: 2023.12.07	PUBLISHED ONLINE: 2023.12.21	
WEBSITE OF THE JOURNAL: https://journals.umcs.pl/rh		EDITORIAL COMMITTEE E-mail: reshistorica@umcs.pl	

pre-war KUL graduates, who were acting judges of the Supreme Court from 1948 to 1949 at the off-site adjudication center of the Supreme Court Civil Chamber in Lublin. It was 1959 when two KUL graduates were appointed judges of the Supreme Court under the procedure set out in the *Law on the System of Common Courts*. From 1962 onwards, the Supreme Court used to be staffed through an appointment of Supreme Court judges for five-year terms by the Council of State according to the Act on the Supreme Court. These included five post-war KUL graduates, three of whom had started their studies before the outbreak of war. The end of legal education provision at KUL (the last graduation ceremony took place in 1952) and the launch of legal studies at UMCS in 1949 resulted in as many as seven UMCS graduates holding the Supreme Court judge positions in the 1970s and especially in the 1980s. The first of them was elected in 1972 for the 3rd term of the Supreme Court. When the Supreme Court closed its operation on 30 June 1990 (as a result of shortening the 6th term due to serious changes made in the system of government), it was composed by two KUL graduates and six UMCS graduates.

Key words: judiciary, Supreme Court, Catholic University of Lublin, Maria Curie-Skłodowska University, Lublin, Polish People's Republic

STRESZCZENIE

Artykuł dotyczy absolwentów lubelskich uczelni, którzy w swojej karierze prawniczej osiągnęli stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w okresie Polski Ludowej. Ramy chronologiczne opracowania obejmują okres od wznowienia działalności Sądu Najwyższego w 1945 r. do zakończenia ostatniej VI kadencji Sądu Najwyższego w 1990 r., chociaż powołania na stanowiska „rzeczywistych” sędziów Sądu Najwyższego absolwentów KUL i UMCS dotyczą wyłącznie czasów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Rozszerzenie czasu skutkowało zaprezentowaniem sylwetek dwóch sędziów, przedwojennych absolwentów KUL, którzy w latach 1948–1949 pełnili obowiązki sędziów Sądu Najwyższego w ośrodku sesji wyjazdowej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego w Lublinie. W trybie określonym w *Prawie o ustroju sądów powszechnych* na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego powołano po raz pierwszy dwóch absolwentów KUL w 1959 r. Od 1962 r. obsada Sądu Najwyższego opierała się na wyborze (powołaniu) sędziów Sądu Najwyższego na pięcioletnie kadencje przez Radę Państwa zgodnie z ustawą o Sądzie Najwyższym. W ich gronie mamy pięciu powojennych absolwentów KUL, z których trzech rozpoczęło studia jeszcze przed wybuchem wojny. Zakończenie kształcenia prawników na KUL (ostatnia promocja w 1952 r.) i rozpoczęcie od 1949 r. studiów prawniczych na UMCS spowodowało, że w latach siedemdziesiątych, a zwłaszcza osiemdziesiątych, na stanowiskach sędziów Sądu Najwyższego pojawiło się aż siedmiu absolwentów UMCS. Pierwszy z nich został wybrany w 1972 r. do Sądu Najwyższego III kadencji. W chwili gdy Sąd Najwyższy kończył swoją działalność z dniem 30 czerwca 1990 r. (w wyniku skrócenia VI kadencji w następstwie wprowadzonych poważnych zmian ustrojowych), w jego składzie było dwóch absolwentów KUL i sześciu absolwentów UMCS.

Słowa kluczowe: sądownictwo, Sąd Najwyższy, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Polska Ludowa

Od lipca 1944 r. na terenach na zachód od Bugu, zajmowanych stopniowo przez Armię Czerwoną, zaczęły działać organy władzy utworzone i zdominowane przez komunistów polskich. O ile zorganizowanie administracji przebiegało płynnie, to przy uruchomieniu sądów powszechnych

pojawiał się problem kadrowy. Wynikał on z dużych strat w korpusie sędziowsko-prokuratorskim poniesionych w czasie wojny i okupacji, a jednocześnie brakowało wykształconych prawników związanych z obozem przejmującym władzę. W okresie kilkumiesięcznego działania Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) zdecydowano o utrzymaniu organizacji sądownictwa powszechnego z 1 września 1939 r. oraz jego struktury, którą tworzyły sądy grodzkie, okręgowe, apelacyjne oraz Sąd Najwyższy. Zgodnie z dekretem PKWN z 27 grudnia 1944 r.¹ zasady powoływania i status sędziów oparte były nadal na rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 6 lutego 1928 r. – *Prawo o ustroju sądów powszechnych*². Na obszarach wolnych od okupacji niemieckiej sądy wznowiały swoją działalność bądź były tworzone od podstaw z inicjatywy funkcjonariuszy nowego resortu sprawiedliwości. Dużym wyzwaniem dla władz komunistycznych – istotnym ze względów propagandowych – było uruchomienie Sądu Najwyższego. Zadanie to powierzono pod koniec stycznia 1945 r. Wacławowi Barcikowskiemu, który miesiąc później został mianowany na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego³. Z powodów lokalowych na tymczasową siedzibę Sądu Najwyższego wyznaczono Łódź, gdzie od marca 1945 r. rozpoczął on swoje urzędowanie. W następnym miesiącu zaczęła działać Izba Cywilna, Izba Karna i Prokuratura Sądu Najwyższego⁴. W 1950 r. siedzibę Sądu Najwyższego przeniesiono do Warszawy, co powiązane było z wprowadzaną w tym czasie reformą sądownictwa. Wtedy w miejsce sądów grodzkich, okręgowych i apelacyjnych utworzono sądy powiatowe i wojewódzkie. Wraz z wprowadzoną reformą prokuratury zlikwidowano Prokuraturę Sądu Najwyższego.

¹ Art. 1 dekretu PKWN z 27 XII 1944 r. o tymczasowym unormowaniu stosunku służbowego i zaszeregowaniu funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. 1944, nr 16, poz. 89). Został on uchylony (z mocą obowiązującą od 28 XII 1945 r.) przez art. 13 dekretu Rady Ministrów z 14 V 1946 r. o tymczasowym unormowaniu stosunku służbowego funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. 1946, nr 22, poz. 139), który w art. 2 wprowadzał takie same zasady dotyczące statusu sędziów.

² Dz.U. 1928, nr 12, poz. 93; Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z 15.11.1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 1932, nr 102, poz. 863).

³ Archiwum Akt Nowych [dalej: AAN], Krajowa Rada Narodowa, sygn. 266, k. 20, 21; „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości” 1946, nr 2, s. 36; Archiwum Sądu Najwyższego [dalej: ASN], Akta osobowe nr 219, k. 2.

⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 3 III 1945 r. o tymczasowej siedzibie Sądu Najwyższego (Dz.U. 1945, nr 7, poz. 35); AAN, Sąd Najwyższy w Warszawie [dalej: SN], sygn. 1/5, k. 66; B. Dziecioł et al., *Historyczny rozwój Sądu Najwyższego jako naczelnego organu sądowego*, „Nowe Prawo” 1984, 11–12, s. 15.

Obsada stanowisk sędziowskich była uzależniona od pozytywnej oceny politycznej kandydatów. Zakaz przynależności sędziów do partii politycznych zniesiono już w 1945 r.⁵, a parę lat później przynależność do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) lub partii zależnych była ważnym, chociaż nieformalnym i – jak wykazywała praktyka – nie zawsze koniecznym warunkiem powołania na stanowisko sędziego. Oceny tej dokonywano w resorcie sprawiedliwości i odpowiednim wydziale administracyjnym PZPR. Stopniowo wzrastał stopień upartyjnienia sędziów, tym wyższy, im wyższy sąd, w którym orzekali⁶. Proces ten dotyczył w szczególności sędziów Sądu Najwyższego, zwłaszcza orzekających w Izbie Karnej.

Jednym z wymogów przewidzianych w *Prawie o ustroju sądów powszechnych* do uzyskania nominacji na stanowisko sędziego było ukończenie uniwersyteckich studiów prawniczych z przepisnymi w Polsce egzaminami⁷.

Kształcenie w zakresie studiów prawniczych prowadził Katolicki Uniwersytet Lubelski (KUL), który po zakończeniu okupacji niemieckiej natychmiast wznowił swoją działalność. Studia prawnicze na KUL były prowadzone na utworzonym 8 grudnia 1918 r. Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych w ramach wydzielonej w roku akademickim 1922/1923 Sekcji Prawnej. Studenci prawa KUL zdawali wtedy egzamin przed Komisją Egzaminacyjną dla państwowych egzaminów prawniczych, utworzoną w 1922 r. przy Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (UJK), otrzymując jednocześnie dyplom tego Uniwersytetu. Od 1927 r. Komisja Egzaminacyjna mogła już działać w KUL. W 1933 r. Wydział Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL uzyskał prawo nadawania stopnia magistra prawa, co nastąpiło po raz pierwszy podczas promocji roku akademickiego 1933/1934, zaś w 1938 r. KUL uzyskał pełne prawa państwowych szkół akademickich⁸. W okresie okupacji niemieckiej KUL był zamknięty. Rozpoczęcie działalności dydaktycznej

⁵ Art. 1 pkt 1 dekretu Rady Ministrów z 14 III 1945 r. o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 1945, nr 9, poz. 46) zmieniający art. 121 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

⁶ A. Lityński, *Sowietyzacja wymiaru sprawiedliwości w Polsce 1944–1950*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2020, 3, s. 116.

⁷ Art. 82 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

⁸ A. Dębiński, *Prawo na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność*, Lublin 1999, s. 48–51; *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008, s. 11–12; *Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. K. Burczak et al., Lublin 2016, s. 17–18; Ustawa z 9 IV 1938 r. o nadaniu Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu pełnych praw państwowych szkół akademickich (Dz.U. 1938, nr 27, poz. 242).

nastąpiło na mocy decyzji władz KUL już w sierpniu 1944 r., umożliwiając ukończenie studiów prawniczych przedwojennym studentom⁹. Jednocześnie pojawili się nowi kandydaci na wznawiane studia prawnicze w ramach Sekcji Prawa Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. W tym okresie absolwenci KUL piastowali już stanowiska sędziowskie, ale z uwagi na okres, który upłynął od zakończenia studiów prawniczych pierwszych roczników studentów tej lubelskiej uczelni, nie były to stanowiska sędziów Sądu Najwyższego powołanych w trybie określonym w *Prawie o ustroju sądów powszechnych*. Stan ten nie uległ zmianie aż do 1959 r.

Oprócz „rzeczywistych” sędziów Sądu Najwyższego w jego składach orzekających po II wojnie światowej pojawiali się także sędziowie Sądu Najwyższego pochodzący z nominacji Ministra Sprawiedliwości. Były to nominacje do czasowego (a niekiedy na czas nieokreślony) pełnienia obowiązków sędziów Sądu Najwyższego wydawane przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie regulacji szczególnej, tj. dekretu Rady Ministrów z 14 maja 1946 r. poprzez wykorzystanie zmiany grupy uposażenia i stanowiska służbowego podległego mu administracyjnie funkcjonariusza państwowego¹⁰. Umożliwiało to Ministrowi Sprawiedliwości – pod pretekstem zapewnienia niezakłóconego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości – obsadę stanowisk sędziowskich z pominięciem warunków i zasad określonych w *Prawie o ustroju sądów powszechnych*. Minister Sprawiedliwości powoływał także do zastępczego pełnienia obowiązków sędziego Sądu Najwyższego na ściśle określony czas, niekiedy systematycznie odnawiając powołanie po analizie postawy politycznej takiego sędziego i jej odzwierciedlenia w wydawanych przez niego orzeczeniach¹¹. Uprawnienie to było w praktyce stosowane długo, lecz praktyka ta wobec sędziów Sądu Najwyższego w zasadzie zanikła po 1956 r.¹²

Wykorzystanie tych uprawnień Ministra Sprawiedliwości do uzupełnienia obsady Sądu Najwyższego widoczne było po koniec lat czterdziestych, na skutek utworzenia poza jego siedzibą ośrodków sesji wyjazdowych. Ośrodek sesji wyjazdowych Izby Cywilnej i Izby Karnej

⁹ D. Gałaszewska-Chilczuk, „Wrogie” uniwersytety. Polityka państwa komunistycznego wobec Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (1944–1969), Warszawa 2013, s. 11–13.

¹⁰ Art. 2, 10 lit. a)–b) dekretu z 14 V 1946 r. o tymczasowym unormowaniu stosunku służbowego funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. 1946, nr 22, poz. 139 ze zm.).

¹¹ Art. 10 lit. c)–d) dekretu z 14 V 1946 r. o tymczasowym unormowaniu stosunku służbowego funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. 1946, nr 22, poz. 139 ze zm.).

¹² A. Bereza, *Wpływ polskiego Października '56 na organizację i funkcjonowanie Sądu Najwyższego (zarys problematyki)*, w: *Spółczesność a władza. Ustrój, prawo, idee*, red. J. Przygodzki, M. Ptak, Wrocław 2010, s. 930–931.

Sądu Najwyższego utworzono także w Lublinie, a jego celem było rozpoznanie zaległych skarg kasacyjnych z obszaru apelacji lubelskiej. Działał on od końca 1947 r. do połowy 1949 r. i orzekali w nim sędziowie Sądu Apelacyjnego i Sądu Okręgowego w Lublinie, którym decyzją Ministra Sprawiedliwości powierzono pełnienie obowiązków sędziów Sądu Najwyższego. Wśród nich było dwóch przedwojennych absolwentów KUL: wiceprezes Sądu Okręgowego Leopold Policha (ur. 15 listopada 1897 r. – zm. 27 listopada 1979 r.) i sędzia Sądu Okręgowego Zbigniew Pyzikowski (ur. 14 listopada 1901 r. – zm. ?). Obaj rozpoczęli studia prawnicze na KUL w październiku 1921 r. Zbigniew Pyzikowski ukończył je w 1924 r., zaś Leopold Policha w 1926 r.¹³ Po odbyciu aplikacji sądowej rozpoczęli służbę w sądownictwie, uzyskując w latach trzydziestych nominację na stanowisko sędziego w Sądzie Okręgowym w Lublinie (Leopold Policha w 1933 r., zaś Zbigniew Pyzikowski w 1937 r.)¹⁴. Po krótkim epizodzie pełnienia obowiązków sędziego Sądu Najwyższego w ramach ośrodka sesji wyjazdowych Izby Cywilnej (od 5 stycznia 1948 do 1 czerwca 1949 r.) powrócili na swoje stanowiska do Sądu Okręgowego w Lublinie¹⁵. Po reformie sądowej decyzją Ministra Sprawiedliwości przeniesieni zostali z dniem 1 stycznia 1951 r. na stanowiska SSW w Lublinie. Leopold Policha od kwietnia 1955 r. pełnił obowiązki wiceprezesa, a od grudnia 1956 r. został wiceprezesem Sądu Wojewódzkiego w Lublinie. Na tym stanowisku pozostawał do końca września 1966 r. (za zgodą Ministra Sprawiedliwości po osiągnięciu wieku emerytalnego), po czym został zwolniony z pracy w sądownictwie. Zbigniew Pyzikowski orzekał jako SSW do końca 1967 r., po czym został odwołany w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego¹⁶.

¹³ Archiwum Państwowe w Lublinie, Sąd Apelacyjny w Lublinie [1918–1939], Spis zdawczo-odbiorczy nr II/2, sygn. 83, k. 3–4; Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II [dalej: AKUL], Akta osobowe studentów, sygn. PE 744, nlb.

¹⁴ Szerzej na temat losów i kariery prawniczej Leopolda Polichy i Zbigniewa Pyzikowskiego vide: A. Bereza, *Ośrodki sesji wyjazdowych Izby Cywilnej i Izby Karnej Sądu Najwyższego w Lublinie (styczeń 1948 – czerwiec 1949)*, w: *Omnia sunt interpretanda. Teoria i dogmatyka prawnicza. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Leszczyńskiemu*, red. A. Korybski, B. Liżewski, Lublin 2023, s. 389, 391; M. Surmacz, B. Szczerbińska-Budzyńska, *Uczniowie Szkoły Zamoyskiego w walkach o niepodległość i granice państwa*, „Studia i Materiały Lubelskie” 2020, 22, s. 123, 129; J. Wnuk, *Kształcenie prawników w oficerskich obozach jenieckich*, „Palestra” 1974, 7 (199), s. 122–123.

¹⁵ AAN, SN, sygn. 1/5, k. 64; SN, sygn. 1/6, k. 172.

¹⁶ Pismo Prezesa Sądu Okręgowego w Lublinie z 30.08.2020 r. (Kd.095-425/22), s. 2–3 (w zasobach Katedry Prawa Informatycznego i Zawodów Prawniczych Instytutu Nauk Prawnych UMCS).

Brak odpowiednio przygotowanych kadr do służby w wymiarze sprawiedliwości spowodował zmianę *Prawa o ustroju sądów powszechnych*. W 1950 r. wymóg „ukończenia uniwersyteckich studiów prawniczych z przepisnymi w Polsce egzaminami” został zastąpiony „ukończeniem studiów prawniczych [a więc już nie uniwersyteckich – przyp. A.B.] z przepisnymi egzaminami”. Zaznaczyć należy, że zgodnie z przeprowadzoną nowelizacją nawet z tak określonego wymogu stawianego kandydatom na urząd sędziego mógł indywidualnie zwolnić Minister Sprawiedliwości¹⁷. Otwierało to szeroką drogę do wymiaru sprawiedliwości nie tylko wychowankom szkół prawniczych utworzonych z inicjatywy Ministerstwa Sprawiedliwości, ale także osobom bez przygotowania prawniczego. Minister Sprawiedliwości, aspirujący do sprawowania nadzoru nad orzecznictwem instancji najwyższej, wykonywał swoje uprawnienia, także te wynikające z przepisów szczególnych, w celu wprowadzenia do składu Sądu Najwyższego osób cieszących się szczególnym zaufaniem partii i urzędników resortu sprawiedliwości. Grupę tę stanowiły osoby, których udziałem była niezwykle szybka ścieżka awansu w strukturach wymiaru sprawiedliwości w okresie stalinowskim; ich zadaniem była właściwa (z punktu widzenia ówczesnej władzy) obsada składów orzekających w Izbie Karnej, a zwłaszcza w – faktycznie funkcjonującej poza nią – sekcji tajnej, rozpatrującej sprawy o zabarwieniu politycznym. Wśród nich nie ma absolwentów uczelni lubelskich.

Ważnym wydarzeniem dla uniwersyteckiego kształcenia prawników było wydanie zarządzenia Ministra Oświaty z 23 czerwca 1949 r., na podstawie którego nie został uruchomiony I rok studiów prawniczych na KUL w roku akademickim 1949/1950. W związku z tym stopniowo wygaszana działalność Sekcji Prawa, jak też Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, została zakończona po wypromowaniu ostatnich absolwentów w 1952 r.¹⁸

Decyzja władz komunistycznych o zakończeniu studiów prawniczych na KUL miała na celu osłabienie znaczenia tej uczelni oraz związana była z budowaniem nowego ośrodka kształcenia prawników w Lublinie na

¹⁷ Art. 1 pkt 35 i 36 ustawy z 20 VII 1950 r. o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 1950, nr 38, poz. 347).

¹⁸ *100 lat nauk prawnych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II*, red. K. Burczak et al., Lublin 2018, s. 8, 510–512; *Dziekani Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. A. Dębiński et al., Lublin 2021, s. 10–11. Sekcja Prawa została reaktywowana w 1981 r., zaś pierwszy rok studiów prawniczych uruchomiono na KUL dopiero w roku akademickim 1983/1984 w ramach Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Prawnych, na którym istniała Sekcja Prawa Kanonicznego i Sekcja Prawa.

utworzonym 23 października 1944 r. Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS)¹⁹. Formalnie nastąpiło to na podstawie zarządzenia Ministra Oświaty z 14 czerwca 1949 r. nakazującego wszczęcie prac organizacyjnych związanych z uruchomieniem I roku studiów prawniczych na UMCS. Skutkowało to utworzeniem na podstawie rozporządzenia Ministra Oświaty z 12 września 1949 r. Wydziału Prawa UMCS²⁰. Budowaną od podstaw kadre naukowo-dydaktyczną wydziału oparto w dużej mierze na nauczycielach dojeżdżających z innych ośrodków, praktykach, tj. sędziach, adwokatach i prokuratorach, a także wykładowcach – co budziło szczególne zainteresowanie aparatu bezpieczeństwa publicznego – którzy przeszli do pracy na UMCS z KUL²¹. Zajęcia dla studentów I roku uruchomiono 3 listopada 1949 r.²² Początkowo były to studia dwustopniowe (trzyletnie studia zawodowe dające tytuł prawnika i jednoroczne studia drugiego stopnia kończące się uzyskaniem tytułu magistra prawa – tych nie uruchomiono, a wytypowani absolwenci kończyli je na wydziałach prawa Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego lub Uniwersytetu Łódzkiego)²³. W roku akademickim 1951/1952 na Wydziale Prawa UMCS, jak też we wszystkich wydziałach w kraju, uruchomiono jednolite czteroletnie studia magisterskie. Pierwsi absolwenci z tytułem magistra opuścili mury UMCS w roku akademickim 1954/1955²⁴. W 1955 r. uruchomione zostały także studia prawnicze eksternistyczne II stopnia, a następnie pełne studia prawnicze eksternistyczne (od 1970 r. zaoczne studia prawnicze)²⁵.

¹⁹ Vide szerzej: M. Kruszyński, *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w latach 1944–1989. Zarys dziejów uczelni w warunkach PRL*, Lublin 2015, s. 28, 37; D. Gałaszewska-Chilczuk, *op. cit.*, s. 19–20, 86–87.

²⁰ *25 lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, oprac. J. Malarczyk, R. Tokarczyk, Lublin 1975, s. 13–14; Rozporządzenie Ministra Oświaty z 12 IX 1949 r. w sprawie utworzenia Wydziału Prawa na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Katedr na tym Wydziale (Dz.U. 1949, nr 53, poz. 411).

²¹ J. Wrona, Z. Zaporowski, *70 lat Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Studia z dziejów Uczelni*, Lublin 2015, s. 56, 181–182; M. Kruszyński, *op. cit.*, s. 164–168, 171–172; *Początki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej we wspomnieniach studentów i pracowników 1944–1955*, red. R. Szczygieł, Lublin 2015, s. 166–169 (wspomnienia W. Skrzydło); D. Gałaszewska-Chilczuk, *op. cit.*, s. 20, 111.

²² *Powstanie i organizacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w świetle źródeł*, oprac. J. Malarczyk, Lublin 1968, s. 246.

²³ *Początki Uniwersytetu*, s. 172–173.

²⁴ *25 lat Wydziału*, s. 74, 80, 83–84, 89. Nazwę „Wydział Prawa” zmieniono w 1970 r. na „Wydział Prawa i Administracji”. *45 lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*, Lublin 1995, s. 22, 25; *Powstanie*, s. 303.

²⁵ J. Wrona, Z. Zaporowski, *op. cit.*, s. 56–57.

Kolejne zmiany w zasadach powoływania na urząd sędziego nastąpiły po przewrocie październikowym i nowelizacji *Prawa o ustroju sądów powszechnych*. Przywrócono wtedy dawny wymóg kwalifikacyjny stawiany kandydatom na urząd sędziego w postaci ukończonych uniwersyteckich studiów prawniczych²⁶. Absolwenci UMCS rozpoczynali wtedy dopiero karierę w sądownictwie, zaś absolwenci KUL na stanowiskach sędziowskich nie awansowali dotychczas do instancji najwyższej.

Dopiero w okresie przejściowym od 1956 do 1962 r. pojawili się na stanowiskach sędziów Sądu Najwyższego dwaj absolwenci KUL. Studia rozpoczęli przed wojną, lecz ukończyli je i uzyskali tytuł magistra już po zakończeniu okupacji niemieckiej, po ponownym przyjęciu na Wydział Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. Byli to: Tomasz Majewski i Paweł Stępień.

Tomasz Majewski (ur. 25 lipca 1917 r. – zm. 18 maja 2006 r.) pochodził z rodziny o tradycjach prawniczych. Był synem Władysława Majewskiego, b. wiceprezesa Sądu Apelacyjnego w Lublinie w okresie międzywojennym. Studia prawnicze rozpoczął w 1935 r. na KUL. Już w czasie studiów został pracownikiem kontraktowym w sekretariacie Prokuratury Sądu Okręgowego i Sądu Grodzkiego w Lublinie, co później zaliczono mu jako aplikację sądową. Termin egzaminu końcowego na studiach przewidziano na wrzesień 1939 r. (tytuł pracy magisterskiej *Komunizm jako zbrodnia stanu*), lecz na przeszkodzie stanął wybuch wojny. Na początku 1945 r. podjął przerwane studia i już 17 marca tego roku złożył egzamin magisterski²⁷. W czerwcu tego samego roku złożył egzamin sądowy. Pracował w jednostkach prokuratury w Lublinie, Warszawie, Krakowie i ponownie w Warszawie. Jednocześnie w latach 1948–1949 był delegowany do Ministerstwa Sprawiedliwości, gdzie pełnił obowiązki naczelnika wydziału. Już po wydzieleniu prokuratury jako odrębnego pionu władzy państwowej został w 1953 r. p.o. dyrektora Departamentu Sądowego Prokuratury Generalnej, zaś w 1956 r. – a więc w okresie przełomu październikowego i rozliczeń zbrodni stalinowskich – dyrektorem Departamentu Nadzoru nad Śledztwem i Dochodzeniem. Musiał jednak odejść z Prokuratury Generalnej, kiedy zażądał rewizji nadzwyczajnej w sprawie gen. Emila Fieldorfa. Przeszedł wtedy na stanowisko dyrektora Departamentu Prawnego w Ministerstwie Kontroli

²⁶ Art. 57–58 zmienione przez art. 1 pkt 14–15 ustawy z 29 V 1957 r. o zmianie przepisów prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 1957, nr 31, poz. 133).

²⁷ AKUL, Akta osobowe studentów, sygn. PE 3732, nlb.; *Słownik biograficzny adwokatów polskich A–Ż*, t. III, z. 1, Warszawa 2017, s. 289–290.

Państwowej, a następnie od maja 1959 r. pracował jako członek Biura Orzecznictwa Sądu Najwyższego²⁸.

Piotr Stępień (ur. 27 czerwca 1914 r. – zm. 1985 r.). Studia prawnicze rozpoczął na UJK we Lwowie w 1936 r., lecz zmuszony był je przerwać (przed zaliczeniem czwartego roku) ze względu na wybuch wojny. Kontynuował je w 1945 r. na KUL i 22 września tego roku złożył egzamin magisterski²⁹. Po odbyciu aplikacji sądowej i asesury został w 1950 r. SSG w Krakowie, a rok później SSP dla m. Krakowa. Od 1952 r. wielokrotnie delegowany między innymi do pełnienia obowiązków SSP w Ostrowi Mazowieckiej, a następnie do pełnienia obowiązków SSW w Krakowie. W 1954 r. mianowany SSW w Krakowie, po czym od 1 kwietnia 1955 r. został delegowany do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Najwyższego³⁰.

Tomasz Majewski i Paweł Stępień powołania Rady Państwa na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego otrzymali 9 września 1959 r. Tomasz Majewski został przydzielony do Izby Karnej, zaś Paweł Stępień – do Izby Cywilnej. Tomasz Majewski był członkiem PZPR, a Paweł Stępień pozostawał bezpartyjny. Moment tych powołań był szczególny w świetle podjętych już decyzji dotyczących rozpoczęcia prac nad ustawą o Sądzie Najwyższym, która miała wprowadzić zasadę wyboru sędziów Sądu Najwyższego przez Radę Państwa na pięcioletnią kadencję (co przewidywał art. 51 Konstytucji PRL z 1952 r.). Rzeczywistym celem wprowadzenia ustawy było „odnowienie” dotychczasowego składu Sądu Najwyższego, zwłaszcza Izby Karnej, której orzecznictwo budziło zaniepokojenie politycznego ośrodka władzy³¹. Powołania sędziów Sądu Najwyższego przez Radę Państwa z 1959 r. były ostatnimi przed uchwaleniem ustawy. Zostały one podjęte w sytuacji braku jednolitego kursu działania w różnych ośrodkach władzy, w których przebrzmiewały jeszcze echa haseł Października '56 („syndrom sekcji tajnej” i przeprowadzonych procesów rehabilitacyjnych), a przed wyznaczeniem wyraźnego kierunku zaostżenia polityki karnej wobec narastających problemów gospodarczych państwa³².

Ustawa o Sądzie Najwyższym, będąca pierwszym odrębnym aktem prawnym dotyczącym Sądu Najwyższego, została uchwalona 15 lutego

²⁸ ASN, Akta osobowe nr 723, k. 2, 7, 9, 54, 71 i nlb.; AAN, Kancelaria Rady Państwa [dalej: KRP], sygn. 38/57, k. 5–6.

²⁹ AKUL, Akta osobowe studentów, sygn. PE 6401, nlb.

³⁰ ASN, Akta osobowe nr 334, k. 4, 5v, 13, 15, 22–25, 36, 43; AAN, KRP, sygn. 38/57, k. 7–8.

³¹ A. Bereza, *Polityczne i prawne uwarunkowania uchwalenia ustawy o Sądzie Najwyższym w 1962 r.*, „Miscellanea Historico-Juridica” 2015, 14, 1, s. 37–40.

³² Idem, *Sąd Najwyższy w latach 1945–1962. Organizacja i działalność*, Warszawa 2012, s. 257–258; idem, *Wpływ*, s. 934.

1962 r. W Sądzie Najwyższym, obok dotychczasowych Izb: Cywilnej i Karnej, utworzono dwie nowe Izby: Wojskową oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych³³. Uchwalenie ustawy stanowiło podstawę do wyboru nowego składu Sądu Najwyższego.

Zasady i tryb przeprowadzenia wyboru sędziów Sądu Najwyższego na pięcioletnią kadencję przez Radę Państwa regulowała ustawa o Sądzie Najwyższym oraz uchwała nr 24/62 Rady Państwa z 22 maja 1962 r. w sprawie ustalenia liczby prezesów i sędziów Sądu Najwyższego oraz sposobu przeprowadzania wyboru tego Sądu. Wyboru sędziów Sądu Najwyższego I kadencji dokonano z grona dotychczasowych sędziów Sądu Najwyższego i likwidowanego Najwyższego Sądu Wojskowego, a także osób przedstawianych przez Ministra Sprawiedliwości, a jeżeli chodzi o Izbę Wojskową – Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej³⁴. Minister Sprawiedliwości w praktyce inicjował postępowanie nominacyjne, przedstawiając Radzie Państwa swoją opinię dotyczącą kandydata. Wybór w 1962 r. ograniczał się do akceptacji przez Radę Państwa osób rekomendowanych przez Ministra Sprawiedliwości, która była uzależniona od doświadczenia zawodowego, należytego wykonywania obowiązków sędziowskich i właściwej postawy społeczno-politycznej. Tym samym wymagała ona wstępnej akceptacji w Wydziale Administracyjnym KC PZPR, a niekiedy uzgodnienia z naczelnymi strukturami Stronnictwa Demokratycznego (SD) lub Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, jeżeli kandydat był członkiem tych partii³⁵.

Tryb powołania nowego składu Sądu Najwyższego oraz stosowane kryteria (także dotyczące wieku) umożliwiły przeprowadzenie planowanej wcześniej weryfikacji. Jej efektem był brak powołań dla 19 dotychczasowych sędziów Sądu Najwyższego³⁶. Wśród tych, którzy nie zostali wybrani, był Piotr Stępień, który nie uzyskał rekomendacji Ministra Sprawiedliwości. Przyczyną tego było prowadzenie praktyki adwokackiej przez małżonkę, co kolidowało z zasadą niełączenia w rodzinie zawodu adwokata i sędziego i w tym zakresie pozostawało w sprzeczności z detyeratami sejmowej Komisji Wymiaru Sprawiedliwości. Mimo że otrzymał taką informację, sprawy tej nie uregulował w czasie, gdy ubiegał się

³³ Art. 4 ustawy o Sądzie Najwyższym z 15 II 1962 r. (Dz.U. 1962, nr 11, poz. 54).

³⁴ Art. 50 w związku z art. 17 ustawy o Sądzie Najwyższym z 1962 r.

³⁵ AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Komitet Centralny w Warszawie, LI. Wydział Administracyjny (1959–1985), sygn. LI/17, Zakres pracy i struktura Wydziału Administracyjnego, nlb.; A. Bereza, *Sąd Najwyższy 1917–2017. Prezesi, sędziowie, prokuratorzy Sądu Najwyższego*, Warszawa 2017, s. 366; R. Walczak, *Sprawowanie kierowniczej roli partii w sądach i prokuraturze w Polsce Ludowej (studium politologiczne)*, Warszawa 1987, s. 369–370.

³⁶ Szerzej na ten temat: A. Bereza, *Polityczne*, s. 50–52.

o stanowisko sędziego Sądu Najwyższego. Zakończył tym samym pracę w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego z dniem 22 maja 1962 r.³⁷

Zgodnie z Konstytucją PRL i ustawą o Sądzie Najwyższym od 1962 r. kształtowanie składu personalnego instancji najwyższej oparte było na zasadach kadencyjności. Zbliżający się koniec kadencji inicjował proces wyboru składu Sądu Najwyższego kolejnej kadencji. Pięcioletnia kadencyjność zapewniała możliwość oceny orzecznictwa sędziego i jego postawy politycznej przed ewentualnym kolejnym wyborem (od 1976 r. powołaniem) przez Radę Państwa na następną kadencję.

Do składu Sądu Najwyższego I kadencji (1962–1967) wszedł dotychczas orzekający w Izbie Karnej Tomasz Majewski, który notabene wybierany był na kolejne kadencje (II, III, IV), aż do 1982 r. Zaangażowany był także w pracę naukową, w 1962 r. uzyskując na Uniwersytecie Warszawskim stopień doktora nauk prawnych (rozprawa pt. *Zakres uprawnień jednostki gospodarki uspołecznionej w procesie karnym* pod kierunkiem prof. Stefana Kalinowskiego). W 1963 r. wszedł jako członek do Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk oraz zasiadał w kolegium redakcyjnym „Państwa i Prawa”³⁸.

Wybrany został także kolejny absolwent KUL Konstanty Grzebuła (ur. 20 lutego 1912 r. – zm. 23 marca 1985 r.). Studia prawnicze na KUL rozpoczął w 1936 r., chociaż był to kolejny wybór jego drogi życiowej, gdyż rok wcześniej był jeszcze klerykiem w Seminarium Duchownym w Lublinie. Przerwane przez wojnę studia wznowił w 1945 r., a ukończył je 13 grudnia 1946 r. złożeniem egzaminu magisterskiego³⁹. W 1950 r. złożył egzamin sędziowski i został SSG w Białej Podlaskiej, lecz już po dwóch miesiącach pracy skierowano go na stanowisko SSO w Lublinie, a następnie SSW w Lublinie. Ułatwiało to jego pracę na nowym Wydziale Prawa UMCS, gdzie objął stanowisko starszego asystenta w Katedrze Prawa Państwowego (1950–1954)⁴⁰. Należał do PZPR, a przyspieszenie jego kariery prawniczej widoczne jest w sprawowanych funkcjach. W 1953 r. pełnił już obowiązki wiceprezesa, zaś od 1957 r. – prezesa SW w Lublinie. Po wyborze do Sądu Najwyższego I kadencji zasiadał w Izbie Karnej, ale jednocześnie do 1964 r. łączył z tym wykonywanie obowiązków prezesa Sądu Wojewódzkiego w Lublinie. Orzekał w Sądzie Najwyższym I, II, III i IV kadencji, aż do 1982 r. Został odwołany ze stanowiska sędziego

³⁷ AAN, KRP, sygn. 61/62, k. 230; A. Bereza, *Sąd Najwyższy w latach*, s. 318.

³⁸ M. Strus-Wołos, *Adv. dr Tomasz Majewski (1917–2006)*, „Palestra” 2006, 7–8, s. 356–357.

³⁹ AKUL, Akta osobowe studentów, sygn. PE 4939, nlb.

⁴⁰ A. Wolter, *Piętnastolecie Wydziału Prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G” 1964, 11, 1, s. 10.

Sądu Najwyższego z dniem 28 lutego 1982 r. w związku z przejściem na emeryturę⁴¹.

W czasie I kadencji Sądu Najwyższego do jego składu został wybrany 13 lipca 1964 r. jeszcze jeden absolwent KUL – Witaliusz Kuryłowicz (ur. 22 lipca 1915 r. – zm. 26 sierpnia 1985 r.). Studia rozpoczął na UJK we Lwowie, ale na przeszkodzie ich zakończenia stanął wybuch wojny. Wznowił studia na KUL w pierwszej uruchomionej grupie w Sekcji Prawnej Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych w roku akademickim 1944/1945, a już 14 listopada 1944 r. zakończył je, składając egzamin magisterski⁴². W następnym roku rozpoczął aplikację sądową i po zdaniu egzaminu sędziowskiego w 1947 r. został asesorem, a następnie SSG w Końskich. Po reorganizacji sądownictwa pełnił obowiązki prezesa Sądu Powiatowego w Końskich, a od czerwca 1952 r. SSW w Kielcach. Pełnił w nim również funkcję wiceprezesa. Od lutego 1962 r. był już delegowany do Sądu Najwyższego. Pozostawał bezpartyjny. Orzekał w Izbie Cywilnej (później Cywilnej i Administracyjnej) Sądu Najwyższego I, II, III, IV i częściowo V kadencji, do śmierci w 1985 r.⁴³

Oznacza to, że w okresie I kadencji (1962–1967) i II kadencji (1967–1972) Sądu Najwyższego orzekało w nim trzech absolwentów KUL: jeden w Izbie Cywilnej, zaś dwóch w Izbie Karnej. Po wyborze składu Sądu Najwyższego III kadencji (1972–1977) z dniem 23 maja 1973 r. do ich grona dołączył kolejny absolwent KUL Stanisław Dmowski oraz – po raz pierwszy – absolwent UMCS Józef Mikos.

Stanisław Dmowski (ur. 5 listopada 1926 r. – zm. 3 lutego 2007 r.) rozpoczął studia prawnicze na KUL w 1947 r. Egzamin magisterski złożył 30 czerwca 1952 r., a więc w ostatniej grupie wypromowanych absolwentów kończącej swoją działalność Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL⁴⁴. W czasie studiów pracował jako aplikant w sądach okręgu Sądu Wojewódzkiego w Lublinie, co pozwoliło mu uzyskać nominację na stanowisko asesora, zaś w 1953 r. SSP w Lublinie. W grudniu tego roku został przewodniczącym Wydziału Zamiejscowego w Janowie Lubelskim Sądu Powiatowego w Kraśniku, będąc jednocześnie wiceprezesem tego sądu. W czerwcu 1955 r. powołany na stanowisko

⁴¹ ASN, Akta osobowe nr 726, k. 75, 121; ASN, Dokumenty wyodrębnione, Uchwała nr 6/82 Rady Państwa z 25 I 1982 r., nlb.

⁴² AKUL, Akta osobowe studentów, sygn. PE 5682, nlb.

⁴³ ASN, Akta osobowe nr 795, k. 210 i nlb.; AAN, KRP, sygn. 61/187, k. 1–1v, 3. Za zgodą Przewodniczącego Rady Państwa miał orzekać do końca V kadencji (tj. do 22 V 1987 r.), mimo przekroczenia 70. roku życia. ASN, Dokumenty wyodrębnione, Postanowienie Przewodniczącego Rady Państwa z 18 VI 1985 r., nlb.

⁴⁴ AKUL, Akta osobowe studentów, sygn. PE 8257, nlb.

SSW w Zielonej Górze, a w 1968 r. został delegowany do Departamentu Nadzoru Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości. Był członkiem SD. Orzekał w Izbie Cywilnej (Cywilnej i Administracyjnej) Sądu Najwyższego III, IV, V i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r. Cieszył się dużym autorytetem wśród sędziów i w środowisku prawniczym. Był również autorem licznych publikacji z zakresu prawa cywilnego⁴⁵.

Józef Mikos (ur. 23 marca 1929 r. – zm. 13 maja 2013 r.). Studia wyższe I stopnia na Wydziale Prawa UMCS rozpoczął na pierwszym uruchomionym roczniku w 1949 r. i ukończył je, składając egzamin dyplomowy 31 października 1952 r. Uzupełnił je studiami II stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując w 1953 r. stopień magistra. W latach 1953–1961 był asystentem i starszym asystentem w Katedrze Prawa Karnego UMCS⁴⁶. Pracę w sądownictwie rozpoczął w 1956 r. w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Lublinie. Od 1959 r. SSP w Lublinie, a od 1961 r. SSW w Lublinie, w którym w następnym roku objął funkcję wiceprezesa. W 1964 r. został przeniesiony na stanowisko prezesa Sądu Wojewódzkiego dla województwa warszawskiego w Warszawie. Należał do PZPR. Wchodził w skład Izby Karnej Sądu Najwyższego III, IV, V i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r., lecz orzekał w ograniczonym zakresie z uwagi na delegację (od stycznia 1974 r. do marca 1982 r.) do pełnienia obowiązków dyrektora Departamentu Spraw Karnych w Ministerstwie Sprawiedliwości. Był autorem licznych artykułów z zakresu prawa karnego oraz wchodził w skład Komisji Reformy Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości (od 1987 r.). Był także członkiem Trybunału Stanu w latach 1985–1989 i 1989–1991⁴⁷.

W trakcie III kadencji reprezentację absolwentów lubelskich uczelni w Sądzie Najwyższym wzmocnili jeszcze Stanisław Zaziemski – absolwent KUL i Stefan Perestaj – absolwent UMCS. Zostali oni powołani z dniem 31 maja 1975 r. na zwolnione (na skutek śmierci lub odwołania sędziego) etaty sędziowskie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych.

Zdzisław Zaziemski (ur. 15 marca 1925 r. – zm. 13 lutego 2011 r.) rozpoczął studia prawnicze na KUL w 1945 r. Egzamin magisterski złożył

⁴⁵ ASN, Akta osobowe nr 1103, k. 5, 22, 41, 50–51, 66, 69–70v, 73–73v, 76–77v, 78v, 81–82, 89–89v, 104, 129; A. Bereza, *Sąd Najwyższy 1917–2017*, s. 499; *Sędziowie Sądu Najwyższego kadencji 23 V 1987–22 V 1992*, oprac. Biuro Orzecznictwa Sądu Najwyższego, Warszawa 1989, s. 35.

⁴⁶ Archiwum Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [dalej: AUMCS], Akta osobowe studentów, sygn. P 4/60, nlb.; A. Wolter, *op. cit.*, s. 11.

⁴⁷ ASN, Akta osobowe nr 1153, k. 7–10v, 11–12v, 21–22v, 24–24v, 28, 34, 58, 66v, 81–82, 98, 101–102; AUMCS, Akta osobowe pracowników nr K 2756, nlb.; *Sędziowie Sądu*, s. 78.

13 grudnia 1948 r.⁴⁸ Odbił aplikację w okręgu Sądu Okręgowego w Warszawie, a po zdanym egzaminie został w 1951 r. SSP dla m.st. Warszawy, a od 1953 r. SSW dla m.st. Warszawy. Będąc na tym stanowisku, został radnym Rady Narodowej m.st. Warszawy (1954–1958). W latach 1967–1972 delegowany był do pracy w Biurze Orzecznictwa Sądu Najwyższego. Należał do SD. Orzekał w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego III (od 31 maja 1975 r.), IV, V i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r., po czym przeszedł na emeryturę. W latach 1982–1986 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Odwoławczej przy Urzędzie Patentowym PRL⁴⁹.

Stefan Perestaj (ur. 25 czerwca 1927 r. – zm. 26 października 2020 r.) ukończył Szkołę Prawniczą Ministerstwa Sprawiedliwości w Łodzi (1950 r.) i Wyższą Szkołę Prawniczą w Warszawie (1953 r.). W 1957 r. rozpoczął studia prawnicze w trybie eksternistycznym na UMCS, które zakończył złożeniem egzaminu magisterskiego 17 października 1960 r.⁵⁰ Przed podjęciem pracy w sądownictwie został zwolniony z odbycia aplikacji sądowej i złożenia egzaminu sędziowskiego. W 1950 r. został asesorem sądowym z przydziałem do Sądu Okręgowego w Ełku w Wydziale Zamiejscowym w Suwałkach, a potem do Sądu Powiatowego w Suwałkach. Jesienią następnego roku został delegowany do pełnienia obowiązków prezesa Sądu Powiatowego w Olecku. Dopiero po ukończeniu studiów w Wyższej Szkole Prawniczej w Warszawie został powołany na urząd SSP w Olecku oraz delegowany do pełnienia obowiązków SSW w Lublinie, gdzie po roku pracy uzyskał nominację sędziowską. Od 1967 r. wiceprezes Sądu Wojewódzkiego w Lublinie oraz zastępca przewodniczącego Okręgowej Komisji Badań Zbrodni Hitlerowskich w Lublinie. W 1973 r. został sędzią Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, a następnie był delegowany do pracy w Departamencie Spraw Cywilnych Ministerstwa Sprawiedliwości. Autor kilku publikacji z dziedziny ubezpieczeń społecznych. Był członkiem PZPR. Orzekał w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego III (od 31 maja 1975 r.), IV, V i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r. Wchodził także w skład Komisji ds. Reformy Prawa Pracy przy Ministrze Pracy i Polityki Socjalnej⁵¹.

Pod koniec III kadencji w Sądzie Najwyższym orzekało pięciu absolwentów KUL i dwóch absolwentów UMCS. Wszyscy zostali ponownie

⁴⁸ AKUL, Akta osobowe studentów, sygn. PE 6990, nlb.

⁴⁹ ASN, Akta osobowe nr 1017, k. 2, 39, 41, 71–71v, 84, 133; *Sędziowie Sądu*, s. 139–140.

⁵⁰ AUMCS, Akta osobowe studentów, sygn. Eks.1/114, nlb.

⁵¹ ASN, Akta osobowe nr 971, k. 3, 60, 62v, 65, 68, 72, 79–80; *Sędziowie Sądu*, s. 96–97.

powołani do składu Sądu Najwyższego IV kadencji (1977–1982)⁵². Nie obejmowali oni stanowisk kierowniczych w Sądzie Najwyższym, ale stanowili już pokaźną grupę wśród orzekających w nim sędziów (7 na 96 sędziów Sądu Najwyższego). Nastąpiły jednak zmiany wskazujące na rosnący udział absolwentów UMCS na stanowiskach sędziów Sądu Najwyższego. Jeszcze w okresie IV kadencji, 11 lutego 1980 r., na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego został powołany Zdzisław Bartnik – absolwent UMCS – zaś pod koniec kadencji odwołany został Konstanty Grzebuła, w związku z przejściem na emeryturę.

Zdzisław Bartnik (ur. 24 lutego 1931 r. – zm. 23 grudnia 2008 r.) rozpoczął studia prawnicze na UMCS w 1950 r. W tym czasie również pracował w Dyrekcji Okręgowej Szkolenia Zawodowego i w Technikum Budowlanym w Lublinie. Studia zakończył 27 czerwca 1956 r., składając egzamin magisterski. Po odbyciu aplikacji sądowej w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Lublinie i zdaniu egzaminu sądowego otrzymał w 1959 r. nominację na SSP w Lublinie, a w 1964 r. SSW w Lublinie. Od 1979 r. był delegowany do pełnienia czynności w Biurze Orzecznictwa i zastępczego pełnienia obowiązków sędziego Sądu Najwyższego. Należał do PZPR. Jako sędzia Sądu Najwyższego orzekał w Izbie Karnej IV (od 11 lutego 1980 r.), V i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r., po czym przeszedł na emeryturę. Orzekał w wielu sprawach zagrożonych karą śmierci oraz w sprawach w okresie stanu wojennego⁵³.

Uchwałą Rady Państwa z 19 maja 1982 r. dokonano wyboru Sądu Najwyższego V kadencji (1982–1987)⁵⁴. Na liście powołanych sędziów Sądu Najwyższego nie pojawiło się nazwisko Tomasza Majewskiego. Nie uzyskał on rekomendacji Ministra Sprawiedliwości w związku z jego wcześniejszym zaangażowaniem w działalność NSZZ „Solidarność” oraz protestem, jakim było wystąpienie z PZPR po wprowadzeniu stanu wojennego⁵⁵. Powołany został natomiast z dniem 23 maja 1982 r. na stanowisko sędziego w Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego ppłk Tomasz Kacperski – absolwent UMCS.

Tomasz Kacperski (ur. 22 maja 1943 r. – zm. 20 lutego 2013 r.) rozpoczął studia prawnicze na UMCS w 1960 r. i ukończył je złożeniem

⁵² ASN, Dokumenty wyodrębnione, Uchwała nr 44/77 Rady Państwa z 12 V 1977 r. w sprawie powołania Sądu Najwyższego na okres od 23 V 1977 r. do 22 V 1982 r., nlb.

⁵³ ASN, Akta osobowe nr 1026, k. 2, 4–5, 7, 16, 18, 24, 39, 44–46, 52–53, 55; Dokumenty wyodrębnione, Uchwała nr 15/80 Rady Państwa z 11 II 1980 r., nlb.; *Sędziowie Sądu*, s. 19; A. Rzepliński, *Kara śmierci w trybie doraźnym (sprawa IVK dor. 24/83 w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie)*, „Archiwum Kryminologii” 2007–2008, 29–30, s. 922.

⁵⁴ ASN, Biuro Prezydialne, Kadencja SN 1982–1986, k. 211–215.

⁵⁵ *Ibidem*, k. 5; M. Strus-Wołos, *op. cit.*, s. 356.

egzaminu magisterskiego 25 czerwca 1965 r.⁵⁶ W służbie wojskowej od 1967 r., zaś w sądownictwie wojskowym od 1970 r. Orzekał w Wojskowym Sądzie Garnizonowym w Katowicach, a od 1977 r. na stanowisku sędziego w Biurze Nadzoru Pozainstancyjnego w Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego. Był członkiem PZPR. Powołany na sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Wojskowej V kadencji, lecz nie orzekał nawet do jej końca, gdyż w związku ze zrzeczeniem się stanowiska został odwołany 12 marca 1986 r. W tym czasie awansował na stopień pułkownika. Następnie jako sędzia wojskowy pełnił obowiązki w Wydziale Analiz i Statystyki Oddziału II Izby Wojskowej, a od maja 1988 r. na stanowisku szefa Wojskowego Sądu Garnizonowego w Łodzi. W 1990 r. powrócił na stanowisko sędziego wojskowego i szefa wydziału w Oddziale Nadzoru Sądowego Izby Wojskowej⁵⁷.

Mimo że uchwała Rady Państwa ustaliła liczbę sędziów Sądu Najwyższego V kadencji na 115, powołano jedynie 110. Nieobsadzone etaty pozostały zwłaszcza w Izbie Karnej, a liczba ich nadal rosła na skutek odwołania lub śmierci sędziów⁵⁸. Wobec konieczności wzmocnienia Izby Karnej w 1983 r. powołano do niej 5 sędziów Sądu Najwyższego, wśród których było 2 absolwentów UMCS – Kazimierz Jarząbek i Stanisław Kaliński.

Kazimierz Jarząbek (ur. 9 kwietnia 1936 r. – zm. 22 maja 2018 r.) rozpoczął studia prawnicze na UMCS w 1954 r., a ukończył je, składając egzamin magisterski 30 października 1958 r.⁵⁹ Po krótkim okresie pracy w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Bielsku Podlaskim w 1959 r. rozpoczął aplikację w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie. Po zdanym egzaminie sędziowskim i okresie asesury został mianowany w 1962 r. SSP w Piszcu. W następnym roku przeniesiony do Sądu Powiatowego w Olsztynie, gdzie od 1966 r. pełnił funkcję wiceprezesa. Od 1969 r. SSW w Olsztynie. Był członkiem PZPR. Orzekał w Izbie Karnej Sądu Najwyższego V (od 3 lutego 1983 r.) i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r.⁶⁰

Stanisław Kaliński (ur. 15 lipca 1934 r. – zm. 16 stycznia 2017 r.) rozpoczął studia prawnicze na UMCS w 1952 r., a ukończył je, składając

⁵⁶ AUMCS, Akta osobowe studentów, sygn. P 19/36, nlb.

⁵⁷ ASN, Biuro Prezydialne, Kadencja SN 1982–1986, k. 198; Dokumenty wyodrębnione, Uchwała nr 34/86 Rady Państwa z 12 III 1986 r., nlb.; ASN (d. Izba Wojskowa), Dokumenty wyodrębnione 1995, k. 1; Kronika Izby Wojskowej Sądu Najwyższego, s. 87, 122, 140–141, 156–157, 160, 163, 171. Płk Tomasz Kacperski został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony w stan spoczynku w 1995 r.

⁵⁸ A. Bereza, *Sąd Najwyższy 1917–2017*, s. 455, 460–461.

⁵⁹ AUMCS, Akta osobowe studentów, sygn. P 13/14, nlb.

⁶⁰ ASN, Akta osobowe nr 950, k. 2, 11v, 16–21v, 22–22v, 27–28v, 30–31, 47, 57; Biuro Prezydialne, Kadencja SN 1982–1986, k. 250, 255; *Sędziowie Sądu*, s. 54.

egzamin magisterski 26 czerwca 1956 r.⁶¹ Aplikację i asesurę odbył w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Lublinie. W 1960 r. został mianowany SSP we Włodawie, od 1964 r. był prezesem tego sądu, zaś w 1966 r. przeniesiono go na stanowisko prezesa Sądu Powiatowego w Lubartowie. Od 1970 r. był wiceprezesem Sądu Powiatowego w Lublinie, w 1972 r. prezesem Sądu Powiatowego w Zamościu, a w 1976 r. ponownie na stanowisku wiceprezesa Sądu Rejonowego w Lublinie. Od 1979 r. SSW w Lublinie. Był członkiem PZPR. Orzekał w Izbie Karnej Sądu Najwyższego V (od 7 kwietnia 1983 r.) i VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r.⁶²

Tym samym pod koniec V kadencji w Sądzie Najwyższym orzekło pięciu absolwentów UMCS (czterech w Izbie Karnej, jeden w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) oraz dwóch absolwentów KUL (jeden w Izbie Cywilnej i Administracyjnej oraz jeden w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych). Wszyscy zostali ponownie powołani na podstawie uchwały Rady Państwa z 14 maja 1987 r. do składu Sądu Najwyższego VI – ostatniej i skróconej – kadencji (1987–1990)⁶³.

Kiedy prace dotyczące zniesienia kadencyjności Sądu Najwyższego, skrócenia VI kadencji oraz zmiany statusu sędziów Sądu Najwyższego były już na etapie końcowym, Prezydent PRL na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego powołał 12 grudnia 1989 r. trzech sędziów Sądu Najwyższego. Były to osoby, które ukończyły kadencję sędziów Trybunału Konstytucyjnego, a wśród nich Andrzej Kabat – absolwent UMCS⁶⁴.

Andrzej Kabat (ur. 18 czerwca 1934 r.) rozpoczął studia prawnicze na UMCS w 1952 r., a ukończył je, składając egzamin magisterski 27 czerwca 1956 r.⁶⁵ Odbył aplikację prokuratorską i od 1959 r. pracował w jednostkach prokuratury w województwie olsztyńskim, osiągając z czasem stanowisko wiceprokuratora Prokuratury Wojewódzkiej w Olsztynie. Od 1974 r. był prokuratorem Prokuratury Generalnej w Departamencie Sądowym i Ułaskawień. Należał do PZPR. W latach 1985–1989 był sędzią Trybunału Konstytucyjnego. W 1964 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych (potem, ale już w 1991 r., także stopień doktora habilitowanego). Pracował na stanowisku profesora nadzwyczajnego na Uniwersytecie

⁶¹ AUMCS, Akta osobowe studentów, sygn. P 11/21, nlb.

⁶² ASN, Akta osobowe nr 958, k. 2, 10v, 15–16, 18, 26–29v, 38–38v, 39–44, 47v, 56, 68–69; Biuro Prezydzialne, Kadencja SN 1982–1986, k. 260; *Sędziowie Sądu*, s. 58.

⁶³ ASN, Dokumenty wyodrębnione, Uchwała nr 37/87 Rady Państwa z 14 V 1987 r. w sprawie powołania składu Sądu Najwyższego na okres od dnia 23 V 1987 r. do dnia 22 V 1992 r., nlb.

⁶⁴ ASN, Dokumenty wyodrębnione, Postanowienie Prezydenta PRL nr 112-10-89 z 29.11.1989 r., nlb.; Biuro Prezydzialne, Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, Protokoły posiedzeń 1989–1990, k. 45.

⁶⁵ AUMCS, Akta osobowe studentów, sygn. P 11/19, nlb.

Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Autor wielu publikacji z zakresu prawa karnego, postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz prawa i postępowania administracyjnego. Będąc przez kilka miesięcy sędzią Sądu Najwyższego, orzekał w Izbie Cywilnej do końca VI kadencji, tj. do 30 czerwca 1990 r.⁶⁶

Przełom ustrojowy 1989 r., oznaczający koniec Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, był związany ze zmianami dotyczącymi Sądu Najwyższego. Wprowadzała je ustawa z 20 grudnia 1989 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, o Trybunale Konstytucyjnym, o ustroju sądów wojskowych i Prawo o notariacie. Na skutek likwidacji Rady Państwa przysługujące jej kompetencje wobec Sądu Najwyższego podzielono pomiędzy Prezydenta i Sejm⁶⁷. Na podstawie tej ustawy termin zakończenia VI kadencji Sądu Najwyższego został wyznaczony na 30 czerwca 1990 r. Jednocześnie Krajowa Rada Sądownictwa została zobowiązana do przedstawienia Prezydentowi RP, w terminie trzech miesięcy od dnia podjęcia działalności, wniosków o powołanie sędziów Sądu Najwyższego spośród kandydatów, do których zaliczono również sędziów Sądu Najwyższego upływającej kadencji⁶⁸. Krajowa Rada Sądownictwa z grona 106 sędziów Sądu Najwyższego upływającej kadencji zakwalifikowała do dalszego zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego tylko 22 osoby⁶⁹. Oznaczało to głęboką weryfikację sędziów Sądu Najwyższego. Przeszli ją nieliczni (ok. 20% dotychczasowego składu), a wśród nich Stanisław Dmowski i Józef Mikos. Z dniem 1 lipca 1990 r. otrzymali oni powołania Prezydenta RP na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego.

Stanisław Dmowski orzekał w Izbie Cywilnej do 5 listopada 1996 r., kiedy został odwołany ze stanowiska sędziego Sądu Najwyższego z powodu przejścia na emeryturę⁷⁰. Nawet wtedy nie zerwał kontaktu z Sądem Najwyższym, w którym służył swoją wiedzą i doświadczeniem na

⁶⁶ ASN, Akta osobowe nr 963, k. 2, 5–9, 10–11v, 14–15, 22–22v, 23; Biuro Prezydyjne, Kadencja SN 1982–1986, k. 271–272, 280.

⁶⁷ Art. 3 pkt. 3, 5, 16 ustawy z 20 XII 1989 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, o Trybunale Konstytucyjnym, o ustroju sądów wojskowych i Prawo o notariacie (Dz.U. 1989, nr 73, poz. 436).

⁶⁸ Art. 9–10 ust. 1 pkt 1 ustawy z 20 XII 1989 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, o Trybunale Konstytucyjnym, o ustroju sądów wojskowych i Prawo o notariacie (Dz.U. 1989, nr 73, poz. 436).

⁶⁹ M. Celej, *Działalność Krajowej Rady Sądownictwa w latach 1989–2009*, w: *Krajowa Rada Sądownictwa, XX-lecie działalności*, red. P. Tuleja, Warszawa–Toruń 2010, s. 173.

⁷⁰ ASN, Dokumenty wyodrębnione, Prezydent RP do S. Dmowskiego z 26.06.1996 r., nlb.

stanowisku członka Biura Orzecznictwa (Biura Studiów i Analiz) Sądu Najwyższego w latach 1999–2006. Józef Mikos był jednym z trzech sędziów Izby Karnej Sądu Najwyższego VI kadencji, którzy zostali zakwalifikowani do dalszego zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego. Nie bez znaczenia dla jego pozycji było także powołanie na członka Krajowej Rady Sądownictwa (1990–1994), która przeprowadzała weryfikację sędziów Sądu Najwyższego. Orzekał w Izbie Karnej do 23 marca 1999 r., kiedy przeszedł w stan spoczynku⁷¹.

Losy pozostałych b. sędziów Sądu Najwyższego były zróżnicowane. Większość pozostała na emeryturze, niekiedy łącząc ją z działalnością społeczną, a niektórzy łączyli ją z zaangażowaniem w działalność prawniczą, np. Zdzisław Zaziemski pracował w Ministerstwie Sprawiedliwości, reprezentując Ministra Sprawiedliwości przed Sądem Najwyższym w sprawach z zakresu prawa pracy. Sędziowie Kazimierz Jarząbek i Stanisław Kaliński, którzy nie weszli w 1990 r. do nowego Sądu Najwyższego, zostali – jako SSW – delegowani do pełnienia obowiązków głównych specjalistów w departamentach Ministerstwa Sprawiedliwości (odpowiednio: Departamencie Prawnym i Departamencie Rewizji Nadzwyczajnych), a następnie zostali sędziami Naczelnego Sądu Administracyjnego⁷². Podobnie Andrzej Kabat, który przez dwa lata pracował jako radca prawny w Centrali Narodowego Banku Polskiego, także został sędzią NSA, a w latach 1995–2004 wiceprezesem Naczelnego Sądu Administracyjnego, kierującym Izbą Finansową⁷³. Tomasz Majewski po zakończeniu służby w Sądzie Najwyższym w 1982 r. został adwokatem w Zespole Adwokackim nr 1 w Grójcu. Zaangażował się w pracę samorządową, pełniąc funkcje członka Okręgowej Rady Adwokackiej w Radomiu, rzecznika dyscyplinarnego (od 1987 r.) i wicedziekana (1990–1991). Od 1987 r. prowadził praktykę indywidualną w Białobrzegach i Grójcu. W lipcu 1991 r. powrócił do Sądu Najwyższego na stanowisko członka Biura Orzecznictwa⁷⁴.

REFERENCES (BIBLIOGRAFIA)

Archival sources (Źródła archiwalne)

Archiwum Akt Nowych:

⁷¹ *Krajowa Rada Sądownictwa, XX-lecie*, s. 397.

⁷² A. Bereza, *Sąd Najwyższy 1917–2017*, s. 461; *XXV-lecie Naczelnego Sądu Administracyjnego na tle dziejów sądownictwa administracyjnego w Polsce*, Warszawa 2005, s. 109, 113.

⁷³ A. Bereza, *Sąd Najwyższy 1917–2017*, s. 487.

⁷⁴ *Słownik biograficzny adwokatów polskich A–Ż*, t. III, z. 1, Warszawa 2017, s. 289–290.

- Kancelaria Rady Państwa, sygn. 38/57, 61/62, 61/187.
 Krajowa Rada Narodowa, sygn. 266.
 Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Komitet Centralny w Warszawie, LI. Wydział Administracyjny (1959–1985), sygn. LI/17.
 Sąd Najwyższy, sygn. 1/5, 1/6.
 Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II:
 Akta osobowe studentów, sygn. PE 744, PE 3732, PE 4939, PE 5682, PE 6401, PE 6990, PE 8257.
 Archiwum Państwowe w Lublinie:
 Sąd Apelacyjny w Lublinie [1918–1939], Spis zdawczo-odbiorczy nr II/2, sygn. 83.
 Archiwum Sądu Najwyższego:
 Akta osobowe: nr 219, nr 334, nr 723, nr 726, nr 795, nr 950, nr 958, nr 963, nr 971, nr 1017, nr 1026, nr 1103, nr 1153.
 Biuro Prezydialne: Kadencja Sądu Najwyższego 1982–1986; Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, Protokoły posiedzeń 1989–1990.
 Dokumenty wyodrębnione.
 Archiwum Sądu Najwyższego (d. Izba Wojskowa):
 Dokumenty wyodrębnione 1995.
 Kronika Izby Wojskowej Sądu Najwyższego.
 Archiwum Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie:
 Akta osobowe pracowników nr K 2756.
 Akta osobowe studentów, sygn. P 13/14, P 11/19, P 11/21, P 19/36, P 4/60, Eks. 1/114.
 Pismo Prezesa Sądu Okręgowego w Lublinie z 30.08.2020 r. (Kd.095-425/22) w zasobach Katedry Prawa Informatycznego i Zawodów Prawniczych Instytutu Nauk Prawnych UMCS.

Printed Sources (Źródła drukowane)

- „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości” 1946, nr 2.
 Dziennik Ustaw 1928, nr 12, poz. 93; 1932, nr 102, poz. 863; 1938, nr 27, poz. 242; 1944, nr 16, poz. 89; 1945, nr 7, poz. 35; 1946, nr 22, poz. 139; 1949, nr 53, poz. 411; 1950, nr 38, poz. 347; 1957, nr 21, poz. 133; 1962, nr 11, poz. 54; 1989, nr 73, poz. 436.

Studies (Opracowania)

- 100 lat nauk prawnych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, red. K. Burczak, E. Czepczyńska, M. Dyjakowska, M. Jońca, S. Kwiecień, Lublin 2018.
 25 lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, oprac. J. Malarczyk, R. Tokarczyk, Lublin 1975.
 45 lat Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 1995.
 Bereza A., *Osrodki sesji wyjazdowych Izby Cywilnej i Izby Karnej Sądu Najwyższego w Lublinie (styczeń 1948 – czerwiec 1949)*, w: *Omnia sunt interpretanda. Teoria i dogmatyka prawnicza. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Leszczyńskiemu*, red. A. Korybski, B. Liżewski, Lublin 2023.
 Bereza A., *Polityczne i prawne uwarunkowania uchwalenia ustawy o Sądzie Najwyższym w 1962 r.*, „Miscellanea Historico-Juridica” 2015, 14, 1.
 Bereza A., *Sąd Najwyższy 1917–2017. Prezesi, sędziowie, prokuratorzy Sądu Najwyższego*, Warszawa 2017.
 Bereza A., *Sąd Najwyższy w latach 1945–1962. Organizacja i działalność*, Warszawa 2012.

- Bereza A., *Wpływ polskiego Października '56 na organizację i funkcjonowanie Sądu Najwyższego (zarys problematyki)*, w: *Spółczesność a władza. Ustrój, prawo, idee*, red. J. Przygodzki, M. Ptak, Wrocław 2010.
- Celej M., *Działalność Krajowej Rady Sądownictwa w latach 1989–2009*, w: *Krajowa Rada Sądownictwa. XX-lecie działalności*, red. P. Tuleja, Warszawa–Toruń 2010.
- Dębiński A., *Prawo na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność*, Lublin 1999.
- Dziekani Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. A. Dębiński, I. Leraczyk, J. Misztal-Konecka, W.S. Staszewski, Lublin 2021.
- Dzięcioł B., Gaj J., Kotowski S., Żak J., *Historyczny rozwój Sądu Najwyższego jako naczelnego organu sądowego*, „Nowe Prawo” 1984, 11–12.
- Gałaszewska-Chilczuk D., *„Wrogie” uniwersytety. Polityka państwa komunistycznego wobec Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (1944–1969)*, Warszawa 2013.
- Krajowa Rada Sądownictwa. XX-lecie działalności*, red. P. Tuleja, Warszawa–Toruń 2010.
- Kruszyński M., *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w latach 1944–1989. Zarys dziejów uczelni w warunkach PRL*, Lublin 2015.
- Początki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej we wspomnieniach studentów i pracowników 1944–1955*, red. R. Szczygieł, Lublin 2015.
- Powstanie i organizacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w świetle źródeł*, oprac. J. Marlarczyk, Lublin 1968.
- Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008.
- Rzepliński A., *Kara śmierci w trybie doraźnym (sprawa IVK dor. 24/83 w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie)*, „Archiwum Kryminologii” 2007–2008, 29–30.
- Sędziowie Sądu Najwyższego kadencji 23 V 1987–22 V 1992*, oprac. Biuro Orzecznictwa Sądu Najwyższego, Warszawa 1989.
- Słownik biograficzny adwokatów polskich A–Ż*, t. III, z. 1, Warszawa 2017.
- Strus-Wołos M., *Adw. dr Tomasz Majewski (1917–2006)*, „Palestra” 2006, 7–8.
- Surmacz M., Szczerbińska-Budzyńska B., *Uczniowie Szkoły Zamoyskiego w walkach o niepodległość i granice państwa*, „Studia i Materiały Lubelskie” 2020, 22.
- Walczak R., *Sprawowanie kierowniczej roli partii w sądach i prokuraturze w Polsce Ludowej (studium politologiczne)*, Warszawa 1987.
- Wnuk J., *Kształcenie prawników w oficerskich obozach jenieckich*, „Palestra” 1974, 7 (199).
- Wolter A., *Piętnastolecie Wydziału Prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G” 1964, 11, 1.
- Wrona J., Zaporowski Z., *70 lat Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Studia z dziejów Uczelni*, Lublin 2015.
- Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. K. Burczak, L. Fiejdasz-Buczek, A. Haładyj, S. Hypś, R. Pał, Lublin 2016.
- XXV-lecie Naczelnego Sądu Administracyjnego na tle dziejów sądownictwa administracyjnego w Polsce*, Warszawa 2005.

NOTA O AUTORZE

Arkadiusz Bereza – dr hab. nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, kierownik Katedry Prawa Informatycznego i Zawodów Prawniczych

Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jego zainteresowania historyczne i prawnicze obejmują historię sądownictwa w Polsce w XIX i XX w. Prowadził szeroko zakrojone badania prozopograficzne w tym zakresie na przedstawicielach różnych zawodów prawniczych. Jest autorem i współautorem 9 monografii, około 110 artykułów o różnej tematyce badawczej (m.in. z zakresu historii ustrojów politycznych i administracji, zasad udzielania pomocy prawnej, funkcjonowania samorządowych organów prawnych) oraz publikacji dydaktycznych. Publikował m.in. następujące monografie: *Sądownictwo pokojowe w guberni lubelskiej na tle Królestwa Polskiego (1876–1915)* (Lublin 2004); *Lublin jako miejsce wymiaru sprawiedliwości* (Lublin 2006); *Historia Sądu Apelacyjnego w Lublinie (1917–1950) * (1990–2010)* (Lublin 2010); *Sądownictwo siedleckie. Tradycje i współczesność* (współautor, Warszawa 2010); *Sąd Najwyższy w latach 1945–1962. Organizacja i działalność* (Warszawa 2012) i *Sąd Najwyższy 1917–2017. Prezesi, sędziowie, prokuratorzy Sądu Najwyższego* (Toruń–Warszawa 2017), za co otrzymał Nagrodę Naukową Lublina.

ABOUT THE AUTHOR

Arkadiusz Bereza – PhD with habilitation of legal sciences, Professor at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Director of the Department of IT Law and Legal Professions of the Faculty of Law and Administration of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. His interests in history and law involve the history of the judicial system in Poland in the 19th and 20th centuries. He has conducted extensive prosopographical studies in that area on representatives of various legal professions. He wrote and co-wrote 9 monographs, about 110 articles on various research topics (i.a. regarding history of political systems and administration, principles of providing legal assistance, operation of local legal authorities) and didactic publications. He published i.a. the following monographs: *Sądownictwo pokojowe w guberni lubelskiej na tle Królestwa Polskiego (1876–1915)* (Lublin 2004); *Lublin jako miejsce wymiaru sprawiedliwości* (Lublin 2006); *Historia Sądu Apelacyjnego w Lublinie (1917–1950) * (1990–2010)* (Lublin 2010); *Sądownictwo siedleckie. Tradycje i współczesność* (co-author, Warszawa 2010); *Sąd Najwyższy w latach 1945–1962. Organizacja i działalność* (Warszawa 2012) and *Sąd Najwyższy 1917–2017. Prezesi, sędziowie, prokuratorzy Sądu Najwyższego* (Toruń–Warszawa 2017), for which he was granted the Scientific Award of Lublin.